

Codex 'Landbouwhuisdieren houden zonder winstoogmerk'

Toetsingskader voor overheid en hobbydierhouder/kleine fokker

Inleiding

Hobbydierhouders en kleine fokkers van landbouwhuisdieren willen hun verantwoordelijkheid ten aanzien van hun dieren op hun eigen manier vormgeven. Daartoe biedt de overheid tot op heden te weinig ruimte. Het overheidsbeleid dat van toepassing is op de commerciële veehouderij geldt meestal onverkort voor hobbymatige houders en kleine fokkers. Hierdoor ontstaat een steeds grotere kloof tussen overheid en deze niet-commerciële dierenhouders. Sommigen zijn geneigd zich te onttrekken aan de regels van die overheid¹; anderen zien zich gedwongen te stoppen. Dat is geen goede ontwikkeling. De overheid moet het plezier in het houden van dieren niet ontmoedigen door regelgeving die onvoldoende rekening houdt met de wijze waarop kleine fokkers en hobbymatige houders hun dieren wensen te houden. Zij dragen immers in belangrijke mate bij aan het aanzien van het landschap, aan de biodiversiteit en aan het algemeen welbevinden van de mens.

De Nederlandse Belangenvereniging van Hobbydierhouders (NBvH) pleit sinds haar oprichting in 2002 voor beleid dat rekening houdt met de meer dan honderdduizend mensen die **zonder winstoogmerk en met oog voor dierenwelzijn** landbouwhuisdieren en parkdieren houden. Zij wil waar nodig onderscheiden rechten voor hobbydierhouders en hun dieren realiseren, maar is zich ervan bewust dat daartegenover ook verantwoordelijkheden staan. Verantwoordelijkheden voor de gehouden dieren, maar ook verantwoordelijkheden naar de samenleving, zodat sprake is van verantwoord hobbydierhouderschap.

De NBvH heeft de Wageningen Universiteit benaderd om onderzoek te doen naar de opvattingen van hobbydierhouders en kleine fokkers over de verantwoordelijkheden van de hobbydierhouder op het gebied van dier, mens en milieu. Dit heeft geresulteerd in een onderzoeksverslag in het kader van een doctoraalstudie die aansluit bij een

¹ LEI 2005

promotieonderzoek op het gebied van de beschermwaardigheid van dieren. De resultaten ervan liggen mede ten grondslag aan deze codex.²

In deze Codex geeft de NBvH een definitie van hobbydierhouders en kleine fokkers. Vervolgens schetst de NBvH het kader dat centraal staat voor deze houders. De kern ervan is de beschermwaardigheid van het dier. Tenslotte formuleert de NBvH de normen en richtlijnen voor het overheidsbeleid enerzijds en voor de hobbydierhouders en kleine fokkers anderzijds. Deze normen en richtlijnen vormen een samenhangend *toetsingskader* voor de maatregelen van de overheid en voor het individuele gedrag van de hobbydierhouder en kleine fokker.

Definitie hobbydierhouder en kleine fokkers (hobby holders en smallholders)

Het begrip ‘hobbydierhouder’ is typisch Nederlands: het ontstond tijdens de MKZ-crisis van 2001. In andere landen kent men het begrip hobbydierhouder dan ook niet. Men hanteert veelal het begrip ‘smallholder’ maar recent doet ook ‘hobby holder’ opgang.

Het Ministerie van LNV heeft al diverse onderzoeken en publicaties uitgebracht waarin het de hobbydierhouder trachtte te definiëren. Tot dusver heeft dit niet geleid tot een eenduidige definitie.³

De groep hobbydierhouders en kleine fokkers is zeer uiteenlopend, zowel wat betreft de soort dieren die men houdt als het doel waarvoor men ze houdt. Maar wat de verschillende houders verenigt is dat zij dieren houden en er al dan niet mee fokken zonder winstoogmerk en met oog voor dierenwelzijn. Men houdt deze dieren dus niet met het primaire doel om er winst mee te maken. Veel fokkers houden zich bezig met het instandhouden van zeldzame soorten en rassen, waarmee

zij een belangrijke bijdrage leveren aan het behoud van biodiversiteit en cultureel erfgoed.⁴ Het fokken van deze dieren geschiedt veelal op zeer professionele wijze. Dus noemen veel kleine fokkers zich niet graag *hobbydierhouder*.

De NBvH hanteert daarom de volgende definitie:

Hobbydierhouders en kleine fokkers zijn “particulieren die zonder winstoogmerk en met oog voor dierenwelzijn landbouwhuisdieren of parkdieren houden en daar al dan niet mee fokken”

Beschermwaardigheid van het dier

De kern van de definitie van hobbydierhouder is het ontbreken van het winstoogmerk. Het streven naar winst bij het houden van dieren leidt er geregeld toe dat de beschermwaardigheid van het dier en het dierenwelzijn onder druk komen te staan. De normen die worden aangelegd bij deze verschillende wijzen van houden van dieren leiden tot spanningen tussen commerciële en niet-commerciële houderij.

Voorbeelden hiervan zijn:

Het *non-vaccinatiebeleid* voor MKZ, varkenspest en aviaire influenza (AI), zoals in de jaren negentig is ingevoerd. Dit beleid is gebaseerd op calculaties waaruit zou blijken dat het doden (ruimen) van dieren bij ziekte-uitbraken commercieel voordeliger is, dan de dieren te vaccineren. Duizenden runderen, schapen, geiten en varkens zijn in Europa gedood. Voor AI heeft men lange tijd nauwelijks de moeite genomen om een adequaat vaccin te ontwikkelen. Gevolg is nu dat wereldwijd miljarden vogels worden gedood. Hoewel het non-vaccinatiebeleid steeds meer op de helling komt te staan, worden er nog steeds

---

² Kik.R.,(2006) Keepers of backyard animals. Responsibilities towards animals, people and the environment.

³ Expertisecentrum LNV

---

⁴ Het betreft hier zowel zeldzame Nederlandse soorten en rassen, als soorten en rassen die zeldzaam zijn in Europa of in de wereld.

economische belemmeringen opgeworpen tegen de werkelijke afschaffing hiervan. Bij de *identificatie van dieren* wordt om economische redenen onvoldoende rekening gehouden met de gevolgen voor het dierenwelzijn; in de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren staat dat dieren niet onnodig schade mag worden toegebracht en in de Europese Verordening I&R staat dat een identificatiemiddel *zodanig moeten worden ontworpen dat het aan het dier bevestigd blijft zonder dat het dier daarvan enige hinder ondervindt.*

Iedereen kent de beelden van de verminkte oren bij geiten, schapen, runderen en zelfs herten als gevolg van zweren en uitscheuren van de grote oormerken. Voor hobbymatige houders en kleine fokkers bestaat tot op heden onvoldoende ruimte om te werken met diervriendelijker methoden.

Hobbyhouders en kleine fokkers die zonder winstoogmerk dieren houden, verwachten van de overheid de ruimte om op hun manier verantwoordelijkheid te kunnen nemen voor het welzijn en de beschermwaardigheid van hun dieren.

De maatschappelijke spanning tussen de commerciële houderij en de niet-commerciële houderij kan op twee manieren worden opgelost:

1. of de te nemen maatregelen voor landbouwhuisdieren zijn aanvaardbaar voor zowel de commerciële dierhouderij als de niet-commerciële dierhouderij;
2. of voor de niet-commerciële houderij zijn uitzonderingen op de regels mogelijk (bijvoorbeeld een status aparte voor hobbydierhouders en kleine fokkers).

De NBvH werkt aan oplossingen via deze beide lijnen.

Codex landbouwhuisdieren houden zonder winstoogmerk

Deze codex bevat na te streven normen voor verantwoord handelen van de overheid en van de individuele hobbydierhouder of kleine fokker om de beschermwaardigheid en het welzijn van de gehouden dieren te garanderen.

De na te streven normen *voor het overheidsbeleid* zijn in algemene termen geformuleerd zodat het huidige en toekomstige beleid hieraan kan worden getoetst. Onderwerpen die nu actueel zijn voor hobbydierhouders en kleine fokkers naast het non-vaccinatiebeleid en de identificatie en registratie zijn bijvoorbeeld: de bestrijding van Aujeszky, het scrapiefokprogramma, de regelingen op het gebied van vervoer, lokale verordeningen voor het houden van hobbydieren, de lijsten van diersoorten die gehouden mogen worden, etc. Voor de toekomst is de vervanging van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren bijvoorbeeld van belang.

De richtlijn voor hobbydierhouders en kleine fokkers is eveneens algemeen geformuleerd. De concrete invulling ervan verschilt per gehouden diersoort. Op de site van de NBvH treft u 'links' aan naar diverse organisaties en ras- en fokverenigingen voor alle informatie over het houden van dieren.

Normen overheidsbeleid

1. De beschermwaardigheid van dieren zou uitgangspunt voor het overheidsbeleid moeten zijn. Dierziektebestrijding en -preventie geschiedt dan primair op basis van veterinaire inzichten en reële volksgezondheidsbelangen.

Als economische belangen doorslaggevend zijn bij de wijze van ziektebestrijding dan is het van belang dat hobbydierhouders, die dat

wensen, hiervan kunnen worden uitgezonderd. Dit betekent bijvoorbeeld dat er geen belemmeringen zouden moeten zijn voor (preventieve) vaccinatie van dieren van hobbyhouders en kleine fokkers.

In de risicoanalyse die aan de orde is bij de toepassing van maatregelen in geval van een (dreigende) uitbraak moeten de bevoegde autoriteiten rekening houden met mogelijke verschillen tussen de commerciële houderij en de hobbymatige houderij. Zo zijn er tussen de commerciële houderij en de hobbymatige houderij veelal grote verschillen in contactstructuur en vervoerbewegingen.

2. Indien identificatie en registratie noodzakelijk zijn (en wettelijk verplicht, zoals bij koeien, schapen, geiten, varkens) moet de identificatie op diervriendelijke wijze mogelijk zijn. Dus geen grote, dubbele oormerken, maar het toestaan van alternatieven zoals onderhuidse chip of irisscan met eventueel (voor fokkers) een klein oormerk voor visuele herkenning.
3. Hobbyhouders die hun dieren niet in het (internationale) handelscircuit afzetten, moeten in de gelegenheid zijn dit aan te geven bij de verplichte registratie en identificatie. Dit onderscheid kan noodzakelijk zijn als commerciële redenen (veelal exportbelemmeringen) doorslaggevend zijn in het dierziektebestrijdingsbeleid, terwijl lang niet alle hobbydieren in het exportcircuit terechtkomen.⁵
4. Voor kleinschalige fokkers van schapen en geiten (veelal van zeldzame rassen in Nederland of Europa) is het van belang dat zij hun overtollige dieren kunnen afzetten.

Kleine handelaren en zelfslachtende slagers spelen hierbij een belangrijke rol. Het is van belang dat in de regelgeving op dit gebied ruimte blijft voor het voortbestaan van deze kleine handelaren en zelfslachtende slagers.

5. Bij maatregelen van de rijksoverheid (al dan niet gebaseerd op Europees vastgestelde richtlijnen), provinciale en gemeentelijke overheden, productschappen en zelfstandige bestuursorganen direct of indirect gericht op landbouwhuisdieren moet steeds nagegaan worden of deze ook van toepassing moeten zijn op landbouwhuisdieren die hobbymatig gehouden worden. De dierenhouders moeten hierover, *vooraf* aan de te nemen maatregelen, gehoord worden. Maatwerk is hierbij geboden. Daarbij is het van belang dat de hobbymatige houderij zich in redelijkheid kan ontwikkelen. Kleine fokkers en hobbyhouders dragen immers belangrijk bij aan het aanzien van het landschap, aan de biodiversiteit en het algemeen welbevinden.
6. De administratieve belasting moet ook voor hobbyhouders en kleine fokkers zo gering mogelijk zijn.

Richtlijn hobbydierhouders en kleine fokkers

Houders zijn verantwoordelijk voor:

1. een zorgvuldige wijze van aanschaf, verkoop en afstand doen van dieren
2. goede huisvesting, de juiste verzorging van de dieren en goede hygiëne
3. bieden van voldoende mogelijkheid voor het dier-eigen gedrag
4. zorgvuldig omgaan met zeldzaam fokmateriaal
5. preventie van dierziekten (biosecurity)
6. zorgdragen voor verantwoorde slacht
7. voorkomen van uitzichtloos lijden
8. verantwoorde afvoer van dode dieren

⁵ Raad voor Dierenaangelegenheden Advies 2005 I&R hobbydieren

9. voorkomen van geluid- of stankoverlast

Toelichting op bovenstaande richtlijn:

1. *Een zorgvuldige wijze van aanschaf, verkoop en afstand doen van dieren*

Dieren zijn volledig afhankelijk van de zorg van de houder. Dit geldt ook bij het afstand doen. Houders van dieren zijn ervoor verantwoordelijk dat dieren goed terecht komen, indien men er zelf niet meer voor kan zorgen.

Aanschaf begint met te overwegen of men de verantwoordelijkheid voor de verzorging van dieren kan waarmaken. Ook wanneer men fokt moet men er rekening mee houden dat men meestal niet alle dieren kan aanhouden en er niet altijd 'een markt' is voor overtollige dieren. Het zoeken van een goed tehuis of een adres, waar dieren verantwoord geslacht kunnen worden, is dan aan de orde. Hier moet men vooraf een oplossing voor zoeken. Als men dieren aan onbekenden meegeeft (al dan niet via tussenkomst van internet) loopt men het risico, dat men met deze dieren niet zorgvuldig omgaat. Verantwoord houden van Europese en andere beschermde vogels begint met de 'zekerheid' dat het gaat om vogels uit nakweek en niet om vogels uit wildvang. Voor deze vogels is een vaste voeding, die aan bepaalde eisen moet voldoen, voorgeschreven. De Nederlandse vogelbonden die namens de Minister deze ringen mogen uitgeven, kunnen u daarover alle informatie geven. Aankoop bij een kweker of bonafide handelaar geeft de beste garantie op genoemde 'zekerheid'.

2. *Goede huisvesting, de juiste verzorging en goede hygiëne*

De juiste huisvesting en verzorging verschilt uiteraard per diersoort. Voor de meeste dieren geldt dat zij beschutting nodig hebben, al is het maar voor schaduw of om te schuilen bij regen. Hokken moeten voldoende ruim, tocht- en vochtvrij zijn en regelmatig schoongemaakt worden. Water moet men regelmatig verversen en overgebleven voer verwijderen om schimmel en aantrekken van ongedierte te voorkomen. Iedere diersoort kent zijn specifieke voedsel. Grazers bijvoorbeeld die zijn aangewezen op schrale grond, gedijen niet op voedselrijke bemeste weidegrond.

3. *Diereigen gedrag*

De meeste dieren leven in groepsverband dan wel in koppels. Dus houdt geen enkelingen; zorg voor gezelschap. Een juist leefklimaat is voor alle dieren van belang.

4. *Zorgvuldig omgaan met zeldzaam fokmateriaal*

Liefhebbers die zeldzame rassen of soorten fokken investeren hierin veel energie en meestal ook aanzienlijke bedragen. Soms moeten dieren worden geïmporteerd uit het buitenland. Stamboeken en fokverenigingen kunnen fokkers ondersteuning bieden bij het fokken van (speciale en zeldzame) rassen. Door lid te zijn/worden van een stamboek blijven dieren beschikbaar voor de rasfokkerij. Bij zeldzame rassen en soorten is dat belangrijk, omdat het aantal bloedlijnen veelal beperkt is.

5. *Preventie van dierziekten*

De preventie van dierziekten begint

bij de aanschaf van dieren. Schaf uw dieren aan via een betrouwbaar adres. Importeer geen dieren (of broedeieren) uit landen waar besmettelijke dierziekten heersen. Dit is trouwens meestal verboden. Een goede hygiëne is een eerste vereiste om dierziekten te voorkomen. Dagelijks de dieren bekijken tijdens het voeren en alert zijn op veranderd gedrag (als een dier zich terugtrekt en niet eet, is dat een belangrijke aanwijzing dat een dier zich niet lekker voelt). Gezien de besmettelijkheid van sommige dierziekten is het van belang om de verspreiding van mest buiten het eigen terrein te voorkomen en de afvoer van mest op een verantwoorde wijze te regelen.

Preventie van dierziekten is altijd geboden, maar voor sommige dierziekten gelden bovendien aparte regelingen. Het gaat dan om ziekten die zeer besmettelijk zijn en soms ook gevaarlijk voor de mens. Daarom zijn deze dierziekten aangifteplichtig. Dit betekent dat u verplicht bent om een dierenarts te waarschuwen als u meent zo'n ziekte te constateren. Aangifteplichtige ziekten kunnen Nederland binnenkomen via (al dan niet illegale) diertransporten of via besmet keukenafval (swill). Het voederen met keukenafval is dan ook niet toegestaan. Ook wilde dieren, inclusief vogels, kunnen een rol spelen bij de insleep van ziekten. Bij de verspreiding van deze dierziekten spelen intensieve contactstructuren en diertransporten, met name van levende dieren, een rol.

Voor veel landbouwhuisdieren zijn identificatie en registratie verplicht. Doel ervan is preventie van dierziekten te bevorderen. De identificatie is problematisch door de verplichte grote oormerken en bovendien fraudegevoelig. Op dit

moment is er een uitspraak van de kantonrechter die stelt dat identificatie op diervriendelijke wijze kan en dus ook moet mogen (Gezondheids- en welzijnswet voor dieren gaat vóór op de verordening voor I&R).

Het vervoer van sommige diersoorten (koeien, schapen, geiten, varkens, ezels) is aan regelgeving gebonden ter preventie van dierziekten. Ook voor het verzamelen en tentoonstellen van dieren gelden regels op dit gebied. Over deze regels is veel te doen. Ze zijn meestal zeer complex. Hierdoor worden deze zowel door de commerciële sector, als door hobbydierhouders slecht nageleefd. Verbeteringen in de regelgeving zijn hard nodig om het benodigde draagvlak te verwerven.

6. *Verantwoorde slacht*

Pluimvee en parkvogels mag men zelf slachten. Andere warmbloedige dieren mag men niet zelf slachten. U bent dan aangewezen op een zelfslachtende slager of een betrouwbare handelaar die dieren naar de slacht afvoert. De regelgeving rond zelfslachtende slaggers wordt helaas steeds strenger en is onvoldoende toegesneden op de kleine fokker die dieren wil laten slachten.

7. *Uitzichtloos lijden*

Dieren kunnen ziek worden of van ouderdom kwalen krijgen waardoor zij pijn lijden. Als deze klachten niet te behandelen zijn, moet men een dier tijdig uit zijn lijden verlossen. Bij pluimvee en andere vogels kan dit door een zelfuitgevoerde zorgvuldige 'noodslachting' of via de dierenarts. Voor de warmbloedige landbouwhuisdieren moet men naar de dierenarts.

8. *Afvoer dode dieren*

De afvoer van dode dieren is gebonden aan regelgeving. Hiervoor moet men contact opnemen met de Rendac. Voor paarden bestaat de mogelijkheid om deze dieren te laten cremen. Kleine dieren kan men ook in de tuin begraven of naar een dierenkerkhof brengen. Voor hobbydierhouders die dat wensen moeten er mogelijkheden zijn om van geliefde dieren respectvol afscheid te kunnen nemen. Dit voorkomt ongewenste situaties.

9. *Voorkomen van geluid- en stankoverlast*

Het houden van dieren is leuk en gezellig en het biedt vaak voor de omgeving, zeker waar kinderen zijn,

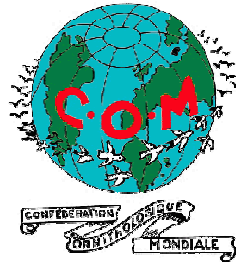
veel waardevols. In een klein land als Nederland is het van belang ervoor te zorgen dat het ook voor de burenneders gezellig blijft. Dit betekent een inspanning van houders om eventuele geluids- en stankoverlast te beperken. Gemeentelijke verordeningen en lokale milieuwetgeving op dit terrein worden vaak te star toegepast en soms zelfs oneigelijk. Het moet in redelijkheid een kwestie van geven en nemen blijven, zowel in de relatie met de burenneders als bij de toepassing van regelgeving. Als er klachten zijn, probeer er dan in redelijkheid uit te komen.

De Codex wordt onderschreven door

Alg. Ned. Bond v. Geitenhouders - Aviculture-Europe - Aviornis Int. Nederland
Conf. Ornithologique Mondiale Mondiale - Drentse Hoen Club - Fokkersver. Ouessantschappen - Franse Hoenderclub
Land. Fokkersclub v. Ned. Landgeiten - Ned. Fed. v. verenigingen v. Dwerggeitenhouders
Ned. Fokkersver. van Drents Heideschaap en Schoonebeker
Ned. Werkgroep hobbymatig gehouden Pluimvee en Parkvogels - St. Zeldzame Huisdierrassen
Ver. v. Parkdierenliefhebbers - Ver. Speciale Schapenrassen

Algemene Nederlandse Bond van
Geitenhouders

DHC

NFDH

Nederlandse Belangenvereniging van Hobbydierhouders
Puurveenseweg 20, 3774 PJ Kootwijkerbroek
www.hobbydierhouder.nl
info@hobbydierhouder.nl
0342-441911